

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра фінансів і кредиту

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В
УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Методичні рекомендації

для практичних занять здобувачів вищої освіти
спеціальності 7.03050901 (8.03050901) «Облік і аудит»
денної форми навчання

МИКОЛАЇВ

2015

УДК 658.5:657.1

ББК 65.290-21+65.052

Б-94

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 03.09.2015 р., протокол № 1.

Укладачі:

Н. М. Сіренко – д-р.ekon. наук, професор, зав. каф. фінансів і кредиту Миколаївського національного аграрного університету

І.В. Баришевська – канд. ekon. наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

І.І. Потриваєв - начальник відділу фінансово-кредитного забезпечення, бухгалтерського обліку та звітності головного управління агропромислового розвитку Миколаївської облдержадміністрації;

М.В. Дубініна - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, Миколаївський національний аграрний університет.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
Модуль 1. Облік витрат і система калькулювання	5
Тема 1. Мета та зміст управлінського обліку.....	5
Тема 2. Класифікація і поведінка витрат.....	6
Тема 3. Системи обліку і калькулювання за повними витратами....	13
Модуль 2. Основи стратегічного обліку.....	20
Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності і прибутку	20
Тема 5. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень.....	23
Тема 6. Облік і контроль за центрами відповідальності.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вирішити актуальні проблеми в галузі економіки неможливо без удосконалення системи бухгалтерського обліку, яка є основним джерелом інформації для прийняття управлінських рішень. Чітко налагоджений бухгалтерський облік своєчасно забезпечує потреби управління необхідною та вірогідною інформацією для виконання всебічного аналізу господарської діяльності та обґрунтування перспективних напрямів розвитку.

Сучасний управлінський облік як самостійна наука забезпечує потреби не тільки виробництва, а й маркетингу, управління дослідженнями та інших функцій бізнесу. Він здійснює аналіз діяльності з урахуванням як поточних, так і довгострокових цілей, розробляє методи отримання, збору інформації про вирішальні фактори успіху: якість, інновації, час тощо.

Методичні рекомендації розроблені відповідно до робочої навчальної програми дисципліни «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» для студентів спеціальності 7.050901 «Облік і аудит».

Метою практичних занять, є закріплення і поглиблення студентами знань набутих у процесі вивчення лекційного матеріалу, а також одержання практичних навичок щодо класифікації витрат підприємств за різними ознаками, розподілу загальновиробничих витрат, застосування методів обліку витрат та калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг) у сільському господарстві.

Виконання завдань передбачених методичними рекомендаціями, ґрунтується на матеріалах лекцій, законодавчо-нормативній базі та рекомендованих навчально-методичних матеріалах.

Найменування підприємств, цифрові та інші дані, приведені в завданнях, умовні.

МОДУЛЬ 1. ОБЛІК ВИТРАТ І СИСТЕМИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ

Тема 1. Мета та зміст управлінського обліку

Питання для самоконтролю:

1. Для чого призначений управлінський облік?
2. Як і коли виник управлінський облік?
3. Що вивчає управлінський облік?
4. Які методи використовує управлінський облік?
5. Як пов'язаний управлінський облік з іншими елементами системи бухгалтерського обліку?
6. Яка інформація використовується в управлінському обліку?

Питання для обговорення:

1. Чому менеджери різних рівнів мають різні операційні потреби?
2. Чому фінансова інформація не може бути достатньою для задоволення інформаційних потреб менеджерів різних рівнів?
3. Розгляньте роботу Миколаївського державного аграрного університету. Визначте потреби в інформації управлінського обліку для наступних категорій керівників:
 - 1) ректор;
 - 2) проректор по навчальній роботі;
 - 3) декан економічного факультету;
 - 4) заступник декана економічного факультету по науковій роботі;
 - 5) завідувач кафедри менеджменту.

Відобразіть склад, частоту та своєчасність інформації для кожної категорії менеджерів.

4. В багатьох німецьких компаніях відділ управлінського обліку входить до складу виробничої групи і є структурним підрозділом корпоративного департаменту фінансів. Крім того, в німецьких компаніях функціонують дві відокремлені бухгалтерії. Одна виконує функцію фінансового обліку для акціонерів та податкових органів, а інша здійснює облік і калькуляцію витрат, пов'язаних з виробничою діяльністю. Які переваги і недоліки має розподіл бухгалтерії на дві відокремлені служби фінансового та управлінського обліку?

Тема 2. Класифікація і поведінка витрат

Питання для самоконтролю:

1. Який економічний зміст категорії витрат? Поясніть відмінність між поняттями виробничі витрати, валові витрати та собівартість?
2. Який принцип покладено в основу класифікації витрат?
3. Для чого необхідно розрізняти вичерпані (спожиті) та невичерпані (неспожиті) витрати в обліку?
4. З чим пов'язаний поділ витрат на ті, що включаються до собівартості продукції і ті, що відносяться до витрат звітного періоду?
5. Які витрати відносять до основних виробничих витрат?
6. З чим пов'язаний поділ витрат на прямі та непрямі? Наведіть приклади.
7. Для чого необхідно враховувати можливі втрати?
8. Які втрати вважаються релевантними, а які нерелевантними?
9. Де в обліку використовуються дані про середні та маржинальні витрати?
10. Які методи визначення функцій витрат ви знаєте?

Завдання для аудиторного виконання:

Завдання 1. Розподілити наведені в табл.2.1 витрати підприємства за звітний період (грн) за зазначеними класифікаційними групами, поставивши у відповідній графі знак «+».

Таблиця 2.1

Класифікація витрат підприємства

Витрати	Класифікаційні групи					
	Витрати періоду	Витрати на продукцію	Витрати прямі	Витрати непрямі	Витрати змінні	Витрати постійні
Сировина та основні матеріали						
Допоміжні матеріали: - для виготовлення продукції; - обслуговування устаткування						
Технологічний інструмент						
Електроенергія: - технологічного призначення; - на освітленім та опалення: - цехів; - дослідних лабораторій; - соціальної сфери						

Продовження табл. 2.1

Заробітна плата: - виробничих робітників; - управлінського та обслуговуючого персоналу; - працівників соціальної сфери						
Амортизація: - устаткування; - будівель цехів; - приміщень загальногосподарського призначення						
Ремонт обладнання: - цехового призначення; - загальногосподарського призначення						
Витрати на рекламу						
Оренда приміщень						
Комісійні виплати, пов'язані з реалізацією продукції						

Пояснення. Розподіляючи витрати, слід звернути увагу, що до витрат на продукцію відносять усі витрати, пов'язані з її виробництвом, а до витрат періоду — витрати, пов'язані з іншими функціями діяльності підприємства. Прямі витрати можуть бути безпосередньо віднесені на окремі види продукції, а непрямі потребують певної бази розподілу.

Завдання 2. Визначити, які з наведених нижче витрат є контрольованими чи неконтрольованими, якщо йдеться про їх підпорядкованість начальнику складального цеху підприємства:

- 1) заробітна плата робітників, зайнятих на відрядних роботах;
- 2) покупні комплектуючі вироби;
- 3) основні та допоміжні матеріали, що використовуються для удосконалення виробів;
- 4) наднормові матеріальні та трудові витрати, що виникли під час виправлення браку;
- 5) витрати на оренду приміщення цеху;
- 6) електроенергія на технологічні потреби;
- 7) утримання складських приміщень загальногосподарського призначення;
- 8) витрати на освітлення та опалення цеху;
- 9) амортизація обладнання цеху;
- 10) витрати на рекламу готової продукції;

11) залишки незавершеного виробництва та готової продукції виробленої в цеху.

Пояснення. Розподіляючи витрати, слід звернути увагу на те, що частина витрат може носити властивості як контрольованих, так і неконтрольованих з позиції підпорядкованості керівникові того чи іншого рівня управління.

Завдання 3. Визначити, які з наведених нижче витрат належать до дискреційних, а які до обов'язкових:

- Амортизація виробничих приміщень;
- Витрати на рекламу;
- Витрати на додатковий набір робочої сили;
- Витрати на оренду комп'ютера;
- Зарплата головного бухгалтера;
- Електроенергія для освітлення приміщень;
- Електроенергія для роботи обладнання;
- Витрати на проведення виставки;
- Витрати на дослідження і розробки;
- Комунальний податок.

Завдання 4. У ресторані змінними є витрати на продукти та напої, які становлять в середньому 25 грн на одного відвідувача. Постійні витрати (оренда, комунальні внески, заробітна плата працівників ресторану тощо) становлять 1000 грн на тиждень. Визначити собівартість однієї порції, якщо за тиждень буде обслуговано 1, 50, 100, 200 відвідувачів. Відповідь дати у вигляді табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Розрахунок собівартості продукції, грн

Кількість відвідувачів	Змінні витрати	Постійні витрати	Собівартість порції
1			
50			
100			
200			

Пояснення. Розв'язуючи задачу, потрібно звернути увагу на те, що постійні витрати на загальний обсяг продукції за його зміни залишаються незмінними, тоді як змінні витрати на випуск змінюються прямо пропорційно до зміни наданих послуг

Завдання 5. Визначити змінну, середню та маржинальну собівартість одиниці виробу при збільшенні його випуску зі 148 до 151 одиниці, використовуючи дані, наведені в табл. 2.3. Зробити висновки стосовно доцільності збільшення обсягу випуску.

Таблиця 2.3

Розрахунок собівартості одиниці продукції, грн

Рівень виробництва	Повна собівартість	Постійні витрати	Змінні витрати	Собівартість одиниці продукції		
				середня	змінна	маржинальна
148	1776	444				
149	1785	444				
150	1794	444				
151	1807	448				

Пояснення. Маржинальна собівартість — це собівартість додаткової одиниці продукції, яка показує, наскільки змінився рівень загальних витрат при збільшенні обсягу виробництва на одиницю.

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. ТОВ «Успіх» за звітний місяць виготовило 200 одиниць продукції. Аналіз витрат підприємства відповідно до їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку наведено в табл. 2.4.

Здійснити розрахунок функції витрат за звітний період, використовуючи функціональний (аналіз облікових даних) метод, також розрахувати загальні витрати підприємства, якщо буде збільшено обсяг виробництва до 300 одиниць продукції, а витрати на оренду приміщення зростуть на 100 грн.

Таблиця 2.4

Облікові дані для побудови функції витрат, грн

Стаття витрат	Загальні витрати, у	Постійні витрати, a	Змінні витрати	Змінні витрати на одиницю продукції, b
Сировина та матеріали	4000	–	4000	
Заробітна плата виробничих робітників та відрахування до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування (єдиного соціального внеску)	3000	250	2750	
Витрати на утримання та експлуатацію обладнання	2230	1800	430	
Загальновиробничі витрати	900	900		
Адміністративні витрати	789	789		
Витрати на збут	400	250	150	
Усього	11 319	3989	7330	

Пояснення. Визначаючи загальні витрати підприємства при розширенні обсягу виробництва (x) до 300 одиниць продукції, слід звернути увагу на те, що витрати на оренду приміщення є постійними витратами, оскільки вони збільшать загальну суму постійних витрат, сума ж змінних витрат прямо пропорційна зростанню обсягу виробництва.

Завдання 2. Визначити функцію витрат методом вищої-нижчої точки, маючи такі дані (табл.2.5):

Таблиця 2.5

Вихідні дані для визначення функції витрат

Період	Час роботи обладнання, машино-годин	Витрати на обслуговування обладнання, грн
Січень	178	21477
Лютий	173	20 370
Березень	185	20 905
Квітень	170	20 684
Травень	171	20 063
Червень	168	19 543
Липень	150	19 046
Серпень	171	19 334
Вересень	162	18 245
Жовтень	177	20 371
Листопад	158	19 664
Грудень	180	21 132

Пояснення. Для розв'язання задачі потрібно знайти ставку змінних витрат на одну машино-годину роботи обладнання шляхом ділення різниці рівнів витрат при найвищому та найменшому завантаженні обладнання на різницю рівнів роботи обладнання.

Завдання 3. Для кожної з наведених далі статей витрат необхідно визначити, чи є вони витратами періоду, чи витратами на продукцію:

- Витрати на придбання продуктів кулінарією;
- Зарплата директора підприємства, що виробляє комп'ютери;
- Зарплата охоронців в ювелірному магазині;
- Витрати цеху на оплату комунальних послуг;
- Витрати торговельного підприємства на доставку товарів у мережу магазинів підприємства;

- Витрати на придбання винограду виробником вина;
- Амортизація духовки в піцерії;
- Зарплата авіа механіків в аеропорту;
- Зарплата свердлувальників в механічному цеху.

Завдання 4. Далі наведено витрати відділу обслуговування устаткування:

- Оплата часу простою працівниками відділу.
- Амортизація площі будинку, яку займає відділ.
- Загально виробничі витрати, розподілені на відділ.
- Витрати на електроенергію, що використовувалася відділом.

Необхідно для кожного з наведених пунктів визначити, чи є вони прямими або непрямими стосовно відділу обслуговування устаткування.

Завдання 5. Національна мережа продуктових магазинів АТБ оцінює стандартний обсяг діяльності в своїх роздрібних торгових точках, виходячи з часу, необхідного для виконання наступних видів діяльності: розфасовка нових товарів; реалізація товарів; обробка скарг клієнтів, запитів і повернення товарів; надання уцінок і знижок; підрахунок запасів.

Нижче представлена оцінка середнього часу, необхідного для виконання кожного з п'яти видів діяльності (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Оцінка середнього часу, необхідного для виконання кожного з п'яти видів діяльності

Діяльність	Необхідний час (в середньому)
Розкладання нових товарів	1 хвилина на одиницю товару
Реалізація товару	10 хвилин на клієнта
Обробка скарг клієнтів, запитів і повернення товарів	15 хвилин на скаргу
Надання уцінок і знижок	2 хвилини на уцінену одиницю
Підрахунок запасів	0,5 хвилин на облікову одиницю

Національна мережа продуктових магазинів АТБ використовує дані оцінки об'єму діяльності для планування своїх потреб у робочій силі. Попередній досвід показує, що необхідно додатково передбачити близько 30% часу порівняно з оцінкою стандартного об'єму діяльності, щоб забезпечити задовільний рівень обслуговування клієнтів. Політика АТБ передбачає найм тільки тих консультантів з продажу, які працюють повний робочий тиждень.

Інформація щодо оцінки рівня факторів витрат для різних видів діяльності за 4 тижня червня (табл..2.7).

Таблиця 2.7

Інформація щодо оцінки рівня факторів витрат для різних видів діяльності

тижні	розфасовка	клієнт	скарги	уцінка	підрахунок
1	5000	45000	500	400	1000
2	6000	5000	400	300	1400
3	5500	4800	600	500	1500
4	6200	5500	550	600	2000

Завдання:

Необхідно визначити кількість консультантів по продажу, працюючих на повну ставку, необхідних для роботи кожного тижня.

Тема 3. Системи обліку і калькулювання за повними витратами

Питання для самоконтролю:

1. Що таке «калькуляційна одиниця»?
2. Які калькуляційні одиниці використовуються при обчисленні собівартості продукції допоміжних виробництв?
3. Які види продукції ви знаєте?
4. Чому вартість супутньої продукції вираховується з собівартості основної продукції?
5. З яких елементів складається собівартість продукції?
6. Які витрати включаються до виробничої собівартості?
7. Які витрати належать до прямих і підлягають розподілу?
8. Дайте загальну характеристику методу калькулювання за замовленнями.
9. Дайте загальну характеристику системи калькулювання повних витрат.
10. Що може бути використано як база розподілу непрямих витрат?

Завдання для аудиторного виконання:

Завдання 1. Підприємство «Слава» виробляє автопричепи за індивідуальними замовленнями. На наступний рік очікуються такі витрати:

- прямі витрати матеріалів	- 50000 грн,
- непрямі витрати матеріалів	- 2000 грн,
- прямі витрати праці	- 17000 люд.-год.,
- пряма оплата праці	- 85000 грн,
- непряма оплата праці	- 25000 грн,
- амортизація обладнання та ін.	- 8000 грн,
- орендна плата і місцеві податки	- 10000 грн,
- опалення, освітлення, енергоносії	- 5000 грн,
- інші непрямі витрати	- 1000 грн,
- витрати машинного часу	- 3000 годин.

Прямі витрати праці оплачуються за єдиною погодинною ставкою.

Визначити повні витрати на замовлення, для виконання якого необхідно витратити:

- матеріалів та комплектуючих на суму - 1150 грн,
- прямих витрат праці - 250 год.,
- витрат машинного часу - 50 год.

Обґрунтувати запропоновану (використану) базу розподілу непрямих витрат.

Завдання 2. Підприємство «Експрес» отримало замовлення на друкарську роботу, для виконання якої необхідно прямих витрат матеріалів — 4000 грн і прямих витрат на оплату праці — 3600 грн.

При визначенні вартості замовлення підприємство виходить з бюджету на наступний фінансовий рік, який включає такі показники (грн):

- обсяг продажів (вартість наданих послуг) 196000
- прямі матеріальні витрати - 38000
- прямі витрати на оплату праці - 32000
- змінні накладні витрати - 2400
- витрати на рекламу - 3000
- амортизація необоротних активів - 27600
- адміністративні витрати - 36000
- відсотки за кредити банків - 8000
- операційний прибуток до оподаткування - 49000

Прямі матеріальні витрати на одержане замовлення складаються з таких елементів:

1. Папір I гатунку на суму 1200 грн за ціною попередніх закупівель. Цей запас постійно поновлюється у зв'язку з широким використанням для виконання інших робіт. Поточна вартість (ринкова ціна) такого запасу зросла на 30%.

2. Папір II гатунку на суму 2000 грн використовується рідко. Його запас є на складі як залишок попередньої діяльності. Через спеціальне хімічне покриття він найближчим часом стане непридатним для використання і буде списаний (якщо не буде витрачений на виконання запропонованого

замовлення).

3.Картон вищої якості на суму 500 грн також є в наявності на складі підприємства і не може бути використаний для інших виробів. Його можна дещо реставрувати, витративши на це ще 130 грн і використати замість іншої сировини вартістю 640 грн.

4.Чорнило, фарба та інші матеріали на суму 300 грн за ціною закупівлі. Ці матеріали мають стабільні ціни і постійно використовуються.

Визначити:

1)повну собівартість замовлення за вартістю робіт та ціну, яка забезпечить підприємству відповідний рівень прибутку;

2)мінімальну ціну замовлення, на яку може погодитися підприємство, виходячи з релевантної вартості матеріалів.

Завдання 3. Компанія «Консалтинг-Плюс» має два центри витрат за виробами: відділ пошуку інформації та відділ підготовки підсумкових матеріалів. Допоміжними підрозділами є відділ обробки інформації та бібліотека. Витрати допоміжних підрозділів обліковуються комплексно, а потім розподіляються і списуються на центри витрат за виробами пропорційно кількості людино-годин прямих витрат праці, віднесених на замовлення. Ця ж база використовується і для розподілу накладних витрат окремих підрозділів на конкретні замовлення. Основними видами накладних витрат є орендна плата, комунальні платежі та непрямі витрати на оплату праці. Орендна плата і комунальні платежі розподіляються на чотири центри витрат пропорційно площі службових приміщень. Непрямі витрати на оплату праці нараховують за місцем їх виникнення. Основні підрозділи займають приміщення прощею по 400 м² кожний, відділ обробки інформації - 150, а бібліотека — 650 м².

У звітному періоді відбулися такі господарські операції:

1. Прямі витрати праці у відділі пошуку інформації на замовлення № 1 – 80, № 2 – 25, № 3 – 160 люд.-год. Ставка оплати праці 10 грн за люд.-год.

2.Прямі витрати праці у відділі підготовки підсумкових матеріалів на

замовлення № 1 – 20, № 2 – 10 і № 3 – 50 людино-годин. Ставка оплати праці 10 грн за люд.-год.

3. Сума орендної плати за звітний період - 9500 грн.

4. Непрямі витрати праці становили:

- у відділі пошуку інформації - 550 грн,
- у відділі обробки інформації - 5000 грн,
- у бібліотеці - 2125 грн.

5. Комунальні платежі у звітному періоді - 700 грн.

6. Інші виробничі накладні витрати відділу обробки інформації – 1400 грн, бібліотеки - 180 грн.

Необхідно визначити:

- 1) суму прямих витрат за кожним замовленням;
- 2) суму накладних витрат для кожного центру витрат (за виробами і послугами);
- 3) коефіцієнти розподілу накладних витрат у кожному з центрів витрат за виробами;
- 4) повну собівартість кожного замовлення.

Завдання 4. Визначити собівартість продукції, одиниці робіт та послуг живої тяглової сили при умові:

- фактичні витрати з утримання робочих коней – 14600 грн.
- кількість фуражних днів коней – 7300
- отримано приплоду лошат від робочих коней – 15 голів
- витрати по видаленню гною – 480 грн.
- число робочих днів – 5260 .

Завдання 5. Визначити фактичну виробничу собівартість продукції, одержаної при вирощуванні озимої пшениці.

Витрати по вирощуванню 142642 грн. Одержано зерна 25945 ц, зернових відходів з 70% вмістом зерна – 428 ц, соломи – 10547 ц. Нормативні витрати на збір і пресування соломи – 4429 грн.

Завдання 6. Компанія застосовує систему позамовного калькулювання для обліку своїх витрат. На фабриці компанії три виробничих цехи. Використовуються окремі цехові ставки за факторами витрат, оскільки попит на допоміжні види діяльності різний для трьох цехів. Всі замовлення в ході виконання зазвичай проходять через всі три виробничих цехи. Дані щодо ставок заробітної плати працівників основного виробництва, ставок за факторами витрат і трьох замовлень, які виконувалися протягом квітня 2011 року, наводяться нижче. Замовлення № 101 і № 102 були завершені протягом квітня, у той час як замовлення № 103 не було виконано станом на 30 квітня 2011 року. Витрати, віднесені на ще не завершені до кінця місяця замовлення, показані як незавершене виробництво на кінець цього місяця і на початок наступного місяці.

Таблиця 3.1

Цеха основного виробництва	Ставка заробітної плати основних робітників, грн	Ставки по факторам витрат
Цех 1	12	150% витрат основних матеріалів
Цех 2	18	8 грн на маш.-год
Цех 3	15	200% прямих затрат праці

Таблиця 3.2

	Замовлення №101	Замовлення №102	Замовлення №103
Незавершене виробництво на початок періоду	25500	32400	0
Основні матеріали, грн.:			
- цех 1;	40000	32400	0
- цех 2;	3000	5000	14000
- цех 3	0	0	0
Години праці основних робітників:			
- цех 1;	500	400	300
- цех 2;	200	250	350
- цех 3	1500	1800	2500
Години праці обладнання:			
- цех 1;	0	0	0
- цех 2;	1200	1500	2700
- цех 3	150	300	200

Завдання:

- а) визначити повну собівартість виконаного замовлення №101;
- б) визначити повну собівартість виконаного замовлення №102;
- в) визначити залишок незавершеного виробництва по замовленню №103 на 30 квітня 2011 р.

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. Витрати по автотранспорту становлять 215000 грн. Автотранспортом виконано 715620 т-км, відпрацьовано 5575 машино-днів, в т.ч. спеціальними автомобілями – 805, на перевезенні працівників – 450, на обслуговуванні автотранспорту 225 машино-днів. Визначити собівартість 1 машино-дня і 1 т-км

Завдання 2. Фактичні витрати на вирощування і зберігання кукурудзи на силос і зелений корм склали 104975 грн. Вихід зеленої маси 61750 ц, у т.ч. використано на виробництво силосу 52800 ц, згодовано тваринам 8950 ц.

Інші витрати на силосування зеленої маси становили 18100 грн.

Через 20 днів (після ферментації зеленої маси) по закінченні силосування зеленої маси кукурудзи комісія визначила вагу силосу 42750 ц.

Визначити собівартість 1 ц зеленої маси і силосу.

Завдання 3. Валовий збір коренеплодів цукрового буряку (фабричного) становив 60400 ц. Загальні фактичні витрати на вирощування і збирання цукрового буряку становили 465200 грн. Валовий збір гички становив 1250 ц, а витрати з її збирання і транспортування - 200 грн. Визначити собівартість основної і побічної продукції.

Завдання 4. Оприбутковано продукції за звітний період:

- молока 5000 ц за плановою собівартістю 1 ц молока 30 грн на суму 150000грн;

- приплоду телят 200 голів за плановою собівартістю 60 кормо-днів утримання корів на суму 40000 грн;

- побічної продукції 7000 грн.

Витрати на утримання основного стада становили 220000 грн.

Кількість кормо-днів утримання корів 73000.

Визначити собівартість кожного виду продукції молочного скотарства.

Завдання 5. Витрати з утримання бджіл медово-опилювального напрямку за звітний рік склали 18270 грн., з них віднесено на запилювальні культури – 1520 грн.

Отримано меду 17 ц, воску – 1,5 ц, нових родин бджіл (роїв) – 20 кг.

Визначити виробничу собівартість продукції бджільництва.

Примітка: ціна реалізації – 1 кг меду склала – 25 грн;

1 кг воску – 30 грн;

1 кг бджіл – 80 грн.

Завдання 6. Підприємство «Орільське» мало такі початкові залишки на рахунках: матеріали - 15000 грн, готова продукція - 20000 грн.

Фактична сума загальновиробничих витрат за звітний місяць склала 57000 грн. Розподіляють їх за допомогою річного коефіцієнта, розрахованого до заробітної плати виробничих робітників, яка за планом на рік складає 400000 грн при плановому обсязі загальновиробничих витрат 600000 грн.

На кінець місяця незакінченим залишилося одне замовлення, на яке витрачено 125 люд.-год. прямих витрат праці, 2000 грн оплати праці і 8000 грн матеріалів.

За місяць витрачено на виробництво: матеріалів на 90000 грн, 2500 люд.-год. прямої праці, непряма зарплата склала 10000 грн. Фактично виплачено зарплати у звітному місяці 52000 грн. Усі фактичні витрати звітного місяця розподілені.

Собівартість виробленої готової продукції у звітному місяці склала 180000 грн.

Залишки на кінець місяця на рахунках склали: матеріали - 20000 грн, готова продукція - 15000 грн, розрахунки з оплати праці -3000 грн.

Необхідно визначити:

- 1) вартість придбаних за звітний місяць матеріалів;
- 2) собівартість реалізованої продукції;
- 3) суму нарахованої оплати праці виробничим робітникам (прямої зарплати);
- 4) розподілені загальновиробничі витрати;
- 5) початковий залишок на рахунку розрахунків з оплати праці;
- 6) суму незавершеного виробництва на початок і кінець місяця;
- 7) відхилення фактичних загальновиробничих витрат від планово-розподілених.

МОДУЛЬ 2. ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ

Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку

Питання для самоконтролю:

1. Як розрахувати точку беззбитковості у натуральному і грошовому виразі?
2. Що таке «коефіцієнт маржинального доходу»? Який його економічний зміст?
3. Чим відрізняється операційний прибуток від чистого прибутку?
4. Як розрахувати необхідний обсяг продажу продукції якщо визначено конкретну величину бажаного прибутку?
5. Поняття маржинального доходу та його графічне зображення.
6. Які управлінські рішення можна приймати на основі маржинального аналізу?
7. Що таку «операційний леверидж»? Який порядок його використання при прийнятті управлінських рішень?

Завдання для аудиторного виконання:

Завдання 1. Визначте відсутні дані за умови, що на підприємстві виготовляється один вид продукції.

Таблиця 4.1

Варіант	Продаж, грн	Загальні змінні витрати,	Маржинальний дохід на одиницю, грн	Постійні витрати, грн	Операційний прибуток, грн	Кількість проданих одиниць
I	?	120 000	20	?	25 000	4000
II	180 000	?	?	45 000	30 000	5000
III	600 000	?	30	150 000	90 000	?

Завдання 2. Постійні витрати підприємства «Бендікс» становлять 330000 грн, змінні витрати на одиницю виробленої продукції – 12 грн, а коефіцієнт маржинального доходу – 80%. Визначте величину обсягу продажу (в натуральних одиницях), необхідну для отримання операційного прибутку у розмірі 150 000 грн.

Пояснення. Для розв'язання задачі слід скористатися формулою також визначенням коефіцієнта маржинального доходу для встановлення ціни одиниці виробленої продукції.

Завдання 3. Підприємство «Валентина» спеціалізується на виробництві одного виду продукції. За рік обсяг реалізації становить 1000 шт. продукції за ціною 300 грн за одиницю. Сукупні змінні витрати на випуск становлять 200 тис. грн, постійні – 50 тис. грн.

Необхідно визначити:

1. Точку критичного обсягу виробництва і реалізації продукції.
2. Маржинальний і операційний прибуток на весь випуск і на одиницю продукції.

Завдання 4. Підприємство «Прилуки» виробляє один вид продукції і реалізує за середньою ціною 56 грн. за одиницю. Змінні витрати на виробництво одиниці продукції складають 20 грн, постійні витрати – 16200 грн за місяць. Проектна потужність підприємства - 1000 одиниць продукції, ставка оподаткування прибутку – 25%.

Необхідно визначити:

- 1) точку беззбитковості у натуральному та грошовому вимірниках і у відсотках до проектної потужності;
- 2) суму чистого прибутку (збитку), який отримає підприємство при досягненні проектної потужності;
- 3) яку кількість продукції необхідно реалізувати, щоб отримати чистий прибуток:
 - а) 8100 грн.;
 - б) 9 грн на одиницю реалізованої продукції;
 - в) 20% від обсягу реалізації;
- 4) яку необхідно встановити ціну за одиницю продукції, щоб підприємство при досягненні проектної потужності могло одержати 9000 грн чистого прибутку.

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. Новостворена фірма «Лідер» планує продавати косметичні набори, для чого орендувала приміщення за 600 грн на місяць. Планується оплата праці персоналу з відрахуваннями на соціальні заходи – 1500 грн за місяць. Вартість патенту складає 200 грн за місяць. Купівельна вартість одного косметичного набору 40 грн, продажна – 60 грн (без суми ПДВ).

Необхідно визначити критичний обсяг продажу у кількісному та грошовому вимірниках.

Завдання 2. Постійні витрати підприємства «Чоп» складають 46 тис. грн за місяць. Змінні витрати на одиницю продукції – 50 грн, проектний обсяг виробництва – 200 од. продукції. Необхідно визначити критичну ціну, при якій підприємство не буде мати ні прибутку, ні збитку.

Завдання 3. Компанія «Шапоров» виготовляє і продає авторучки. Змінні витрати на кожну з них складають 2 грн. Компанія може обрати один з трьох варіантів дій:

- виробляти і продавати 60000 ручок по 4 грн, що забезпечить 20000 грн прибутку;
- виробляти і продавати 35000 ручок по 5 грн;
- виробляти і продавати 20000 ручок по 6 грн.

Визначити, який варіант дій для компанії є найефективнішим.

Завдання 4. Компанія «Дніпрометал» виробляє металеві вироби, які продає по 5 грн за одиницю, при змінних витратах – 4,5 грн/од. Максимальна виробнича потужність обладнання компанії – 100000 виробів за рік. Постійні витрати компанії – 60000 грн за рік.

Визначити:

- 1) очікуваний фінансовий результат при реалізації 100000 виробів за рік;
- 2) ціну реалізації, при якій підприємство не буде мати ні збитку, ні прибутку (ціну беззбитковості);
- 3) ціну реалізації, яка забезпечить одержання прибутку 5000 грн.

Тема 5. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень

Питання для самоконтролю:

1. В чому сутність диференціального аналізу?
2. Що таке «релевантність»?
3. Яка інформація є релевантною для визначення доцільності прийняття спеціального замовлення?
4. Яка інформація є релевантною для прийняття рішення «виробляти чи купувати»?
5. Чи є прямі матеріальні витрати та прямі витрати на оплату праці завжди релевантними? Обґрунтуйте відповіді та наведіть приклади.
6. Наведіть два приклади затрат й контекстів рішень, при яких витрати не будуть релевантними в короткостроковій перспективі, але будуть релевантними для довгострокової перспективи.

Питання для аудиторного обговорення:

1. Які поведінкові (біхевіористські) фактори можуть змусити менеджерів вважати неповоротні витрати релевантними для прийняття своїх рішень?
2. Один консультант по менеджменту дав таку пораду: «Проектуйте таку облікову систему, яка регулярно надаватиме лише релевантні витрати». Чи це добра порада? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання для аудиторного виконання:

Формули, необхідні для розв'язання задач з даної теми:

$$\text{Ціна} = \text{Витрати} + \text{Націнка} \quad (4.1.)$$

$$\text{Націнка} = \text{Витрати} \times \% \text{націнки} \quad (4.2.)$$

$$\% \text{націнки} = (\text{Запланований прибуток} + \text{Витрати, що не включаються до базових}) / \text{Річний обсяг реалізації} \times \text{Базові витрати на одиницю продукції} \quad (4.3.)$$

Завдання 1. Підприємство «Моторолер» виготовляє електричні двигуни. На підприємство надійшла пропозиція поставляти йому запчастини «Х» до цих двигунів за ціною 20 грн упродовж двох років. Підприємство «Моторолер» має такі витрати на виробництво однієї вказаної запчастини:

Таблиця 5.1

Показник	На одиницю, грн.
Прямі матеріали	6
Пряма заробітна плата	5
Змінні накладні виробничі втрати	4
Постійні накладні виробничі витрати:	
- прямі	3
- загальноновиробничі	7
Разом	25

Для забезпечення запланованого обсягу виробництва двигунів у рік необхідно 30 000 одиниць запчастин «Х». Визначте, чи слід приймати вказану пропозицію, та обґрунтуйте вашу відповідь розрахунками.

Пояснення. Необхідно проаналізувати, які з накладних витрат є нерелевантними даними.

Завдання 2. Підприємство «Бета Лтд» отримало пропозицію укласти контракт на постачання державному промисловому підприємству протягом наступних 12 місяців 500 од. комплектуючих за ціною 220 грн за одиницю.

Визначити доцільність прийняття цього замовлення (підписання контракту) і підтвердити свої пропозиції менеджеру відповідними розрахунками, виходячи з таких умов:

а) потреба в матеріалах на виконання контракту:

- матеріал К (5кг на один виріб) постійно використовується підприємством для різних робіт, тому на складі є запас даного матеріалу 1500 кг, придбаного за ціною 5 грн/кг. За попередніми розрахунками наступні закупівлі будуть коштувати 6 грн/кг;

- матеріал Л (3 кг на виріб) є в запасі на складі в кількості 2000 кг, придбаний за ціною 4 грн/кг, і не використовується протягом останніх 20 міс. Продати його неможливо. Вартість утилізації - 1 грн/кг. Єдиною можливою альтернативою може бути його використання замість матеріалу Н, але для цього його необхідно додатково обробляти, що коштуватиме 1,50 грн/кг, тоді як поточна вартість матеріалу Н становить 3,50 грн/кг;

- деталь М (2 шт. на виріб) може бути придбана за орієнтовною ціною 20 грн/шт.;

б) на виробництво кожної комплектуючої необхідно 8 год. роботи висококваліфікованого працівника та 7 год. роботи малокваліфікованого працівника. Оплата праці висококваліфікованого працівника, який працює на підприємстві, становить 10 грн/год. Але йому треба буде знайти заміну для виконання інших замовлень. Оплата працівника на заміні складатиме 8 грн/год. Оплата праці малокваліфікованого працівника може бути на рівні 5 грн/год. Такого працівника на підприємстві немає і його треба прийняти додатково;

в) загальновиробничі витрати, до яких входять витрати на утримання та експлуатацію обладнання, оренда приміщення, опалення тощо, включаються у вартість кожного контракту за нормою 25 грн з розрахунку на відпрацьовану машино-годину. На підприємстві є вільні виробничі потужності. На виготовлення кожної комплектуючої необхідно витратити 4 маш.-год. Якщо буде підписано контракт, то за час його виконання очікується збільшення загальновиробничих витрат на 12000 грн.

Завдання 3. Театрально-художній центр, що утримується за рахунок місцевого бюджету, використовується для вистав місцевої театральної студії, організації виставок, зустрічей та вистав гастрольних труп. Утримання штатних співробітників театру коштує 15000 грн, а трупи артистів – 50000 грн на місяць. Кожен місяць трупа готує новий спектакль і показує його 20 разів. У залі для глядачів 1000 місць, з них 200 місць за ціною квитка 20 грн., 500 місць – 15 грн, 300 місць – 10 грн. У середньому під час вистав місцевої трупи зала заповнюється на 50%. Як правило, кількість зайнятих місць розподіляється рівномірно за ціновими категоріями.

Щомісяця витрати театру в середньому становлять: театральні костюми та реквізити – 30000 грн, декорації – 20000 грн, опалення та освітлення – 5000 грн, оплата тимчасових працівників для обслуговування вистав і продажу квитків – 4000 грн, відрахування на утримання місцевого відділу культури, якому підпорядковано театр, – 16000 грн, продукти і напої для бару – 8000 грн.

Під час вистав у театрі продають легкі закуски і напої, що дає театру щомісяця 12000 грн чистого доходу. Виручка від продажу програм компенсує витрати на їх виготовлення, але за розміщену в них рекламу театр додатково отримує 6000 грн від рекламодавців.

До керівництва міста звернулася популярна театральна трупа з пропозицією оренди театру терміном на один місяць (25 вистав). За оренду трупа згодна виплачувати 50% доходу від продажу квитків. Квитки продаватимуть працівники театру. Очікується, що перші 10 вистав театр буде заповнений повністю, а решту 15 вистав – на дві третини. Вартість квитків на вистави пропонується знизити на 2 грн порівняно з діючими цінами на вистави місцевої трупи. За час оренди витрати театру на опалення, освітлення, оплату співробітників і акторів та відрахування на утримання вищестоящої організації не зміняться. Не очікується суттєвих змін і в обсягах реалізації закусок, напоїв та програм.

Визначити:

- економічну доцільність прийняття пропозиції гастрольної трупи та обґрунтувати свої рекомендації відповідними розрахунками;

- яке заповнення театру повинно бути протягом останніх 15 вистав (якщо перші 10 вистав зберуть повну залу глядачів), щоб:

а) театр повністю компенсував свої витрати;

б) з фінансової точки зору адміністрація була байдужою до питання оренди театру;

3) які ще фактори можуть вплинути на рішення про доцільність оренди театру.

Завдання 4. Магазин «Електротовари» реалізує за рік 20800 шт. маршових електровимикачів. Попит на них, як правило, стабільний і не залежить від пори року. Збільшення попиту на наступний рік не очікується.

Визначити, при якому залишку товару даного виду необхідно оформити повторне замовлення, якщо термін його реалізації – 2 тижні.

Завдання 5. Їдальня МДАУ забезпечує обідами власних студентів. До їдальні звернулись з проханням організувати спеціальний обід приблизно на 50 осіб у зв'язку з проведенням Всеукраїнської конференції. Завідувач їдальні запропонувала два різних меню. Для першого меню потрібно вартість сировини і витрат на основну заробітну плату в розмірі 25 грн за обід, у той час як для другого – 30 грн за один обід. Аналіз витрат їдальні відображено в таблиці 5.2.

Таблиця 5.2

Аналіз витрат їдальні МДАУ

Допоміжні витрати	Сума, грн
Допоміжні витрати, пов'язані з подією	300
Допоміжні витрати, які стосуються споживача	100
Допоміжні витрати на підтримку виробничих потужностей за місяць	1500

На прохання завідувача їдальні визначте мінімальну ціну, яку можна б призначити за 50 обідів першого меню та 50 обідів другого меню.

Питання:

- а) які припущення, щодо поведінки допоміжних витрат для їдальні МДАУ, слід зробити при визначенні мінімальних цін;
- б) які фактори будуть релевантними для цього рішення;
- в) які ціни ви б запропонували встановити на перше меню та на друге меню для обіду? Аргументуйте свої рекомендації.

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. Дослідження, проведені компанією «Автосервіс», визначили, що змінні витрати на 1 км пробігу автомобіля марки X становлять в середньому за рік 20 коп. До цієї суми включено вартість бензину та мастильних матеріалів, поточного ремонту, зносу і заміни автошин. Середньорічну суму постійних витрат визначено у сумі 3500 грн (страхування – 500 грн. податки – 200, техогляд – 300, знос автомобіля – 2500 грн). Припустимо, що ці витрати не будуть змінюватися протягом декількох перших років використання автомобіля.

Виходячи з наведених даних, необхідно визначити:

- які з названих витрат є диференціальними за умови, що власник

автомобіля вирішив поїхати у подорож на відстань 2000 км;

- які з витрат будуть диференціальними, якщо власник вирішує проблему: чи зареєструвати автомобіль і користуватися купленим новим автомобілем, і проїхати за рік 25000 км (розрахунково), чи користуватися громадським транспортом, що за його оцінкою коштуватиме 5000 грн за рік;

- які з витрат будуть диференціальними, якщо Ви лише плануєте купити такий автомобіль з тим, щоб протягом п'яти років їздити по 25000 км щорічно, а користування альтернативними видами транспорту Вам буде коштувати 5000 грн за рік.

Завдання 2. Керівництво заводу «Присамарський» вирішує питання автоматизації важливої операції складного технологічного процесу. Можливі три варіанти вирішення цієї проблеми - застосування обладнання з ручним управлінням, напівавтоматичного та автоматичного обладнання. Дослідження та розрахунки економістів показали, що при різних рівнях автоматизації виробничого процесу витрати змінюються таким чином:

Таблиця 5.3

Рівень автоматизації	Змінні витрати на одиницю, грн	Загальна сума постійних витрат, грн
З ручним управлінням	20	10000
Напівавтомати	10	50000
Автомати	2	100000

Необхідно визначити:

1. При якому обсязі виробництва доцільніше використовувати обладнання з ручним управлінням.

2. В яких межах обсягу виробництва доцільне застосування напівавтоматів та автоматів.

3. Якою буде ефективність комплексної автоматизації при річному обсязі виробництва 3000 одиниць продукції.

Завдання 3. Об'єднання «Полімермаш» для ремонту використовує деталі, які можна виробляти власними силами, а можна у необмеженій кількості придбавати у постачальників. При власному виготовленні змінні витрати на одну деталь складають 50 грн, а постійні – 100000 грн за рік. У постачальників ціна за одну деталь становить 150 грн.

Необхідно визначити, при якій річній потребі в деталях вигідно виробляти їх власними силами, а при якій - купувати у постачальників.

Завдання 4. Ващенко М.І. кожного дня приїздить на роботу громадським транспортом. Останнім часом він подумує купити автомобіль. До того як прийняти остаточне рішення, він хотів би порівняти витрати на користування громадським транспортом і на експлуатацію автомобіля.

Запитання і завдання

а) який показник діяльності повинен використовувати Ващенко М.І. при оцінці витрат на експлуатацію автомобіля;

б) які витрати повинні враховуватись Ващенко М.І. в якості природні (гнучких або дійсних) витрат, пов'язаних з поїздками на роботу;

в) назвіть витрати, які визначаються потужністю автомобіля, та витрати на його експлуатацію;

г) припустимо, що Ващенко М.І., придбавши автомобіль, вирішить використовувати його для двохтижневої поїздки у відпустку. Які показники діяльності використовує Ващенко М.І. для оцінки своїх витрат, пов'язаних з відпусткою та проживанням.

Завдання 5. Яровенку В.П. належить 5-річний автомобіль Daewoo. Він потребує ремонту, на який необхідно витратити приблизно 15000 грн. Яровенку В.П., запропонували купити замість цього 5-річну Lada за 15000грн. Яровенко В.П. оцінив витрати для двох машин (табл.5.4).

Таблиця 5.4

Витрати, грн	Daewoo	Lada
Вартість придбання	50000	15000
Ремонт	15000	0
Річні експлуатаційні витрати: бензин, технічне обслуговування, страхівка	7000	6450

Питання:

а) які витрати в даному випадку є релевантними, а які нерелевантними?

Чому?

б) Яровенку В.П. необхідно витратити кошти на ремонт автомобіля Daewoo чи придбати автомобіль Lada? Відповідь обґрунтуйте.

в) які якісні та кількісні фактори є релевантними для даного випадку?

Чому?

Тема 6. Облік і контроль за центрами відповідальності

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає мета обліку за центрами відповідальності?
2. Що таке «центр відповідальності»? За якою ознакою і для чого їх виокремлюють?
3. Які види центрів відповідальності існують?
4. Які показники застосовують для оцінки діяльності центрів відповідальності?

Питання для обговорення:

1. Наведіть приклад центру відповідальності в університеті.
2. Які з наступних статей, на Вашу думку, - витрати, доходи, прибутки та інвестиції, - контролює менеджер кінотеатру?
3. Наведіть приклад центру відповідальності, який за своїм змістом є центром витрат.
4. Наведіть приклад центру відповідальності, який по суті розглядається як центр доходів.
5. Визначте три центри відповідальності в ресторані швидкого харчування і поясніть, яким чином вони могли б взаємодіяти.
6. Як визначити трансферну ціну на колоди на підприємстві, яке займається вирубкою дерев і переробляє колоди на лісопильному заводі на пиломатеріали або на целюлозному заводі на папір?
7. Яка основна перевага і основна перешкода при застосуванні ринкових цін як бази трансфертного ціноутворення?

Завдання для аудиторного виконання:

Завдання 1. Для кожного з перелічених нижче підрозділів визначте найбільш відповідну форму центру відповідальності: центр витрат, центр прибутку і центр інвестицій. Обґрунтуйте причини вашого вибору.

- лабораторія в лікарні;
- відділ комп'ютерних послуг у страховій компанії;

- відділ технічного обслуговування на підприємстві;
- склад для зберігання товарів, які потім розподіляються між споживачами.

Завдання 2. Наведіть інформацію щодо можливих центрів відповідальності сільськогосподарського підприємства (табл.6.1).

Таблиця 6.1

Центри відповідальності у виробничій сфері

Центри витрат	Центри відповідальності	Керівник центру відповідальності	Основні види діяльності
Ферма ВРХ	Молочно-товарна ферма	Завідуючий молочно-товарною фермою (бригадир)	Виробництво молока, вирощування молодняку до 20 днів
	Ферма по відгодівлі ВРХ	Завідуючий фермою по відгодівлі ВРХ (бригадир)	Відгодівля молодняку на м'ясо, підготовка ремонтного молодняку
...

Завдання 3. Виробничий підрозділ підприємства ПСП «Україна» має такі показники роботи за звітний місяць (табл.6.2):

Таблиця 6.2

Показник	За планом	Фактично
Обсяг виробництва і реалізації продукції, шт.	1500	2000
Ціна реалізації, грн за одиницю продукції	200	198
Собівартість одиниці продукції, грн за одиницю продукції	180	182

Необхідно визначити:

- 1) валовий прибуток підрозділу за звітний період (за планом і

фактично);

2) відхилення валового прибутку в цілому та під впливом окремих факторів:

- обсягу продажів;
- ціни реалізації;
- собівартості продукції.

Завдання 4. Використовуючи дані таблиці 6.3., необхідно розкрити особливості методів обліку і контролю виробничих витрат.

Таблиця 6.3

Характеристика основних методів обліку і контролю виробничих витрат

Назва методу	Порядок доведення завдань до підрозділу	Склад витрат	Спосіб виявлення відхилень від плану (бюджету)	Особи, що відповідають за відхилення	Система стимулювання
Стандарт-кост	На певний період на підставі нормативних даних
Нормативний метод обліку	За допомогою нормативних документів і проведених розрахунків
Директ-костинг	За рішенням власника та наявності трудової угоди
Чекова форма контролю	...	Виробничі витрати, загальновиробничі витрати, а також в разі потреби відрахування на покриття загальногосподарських витрат та витрат на збут

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. На підприємстві, яке займається вирощуванням риби та її переробкою, відділ з відлову риби доставляє останню до відділу по переробці, яке в свою чергу, доставляє перероблену рибну продукцію у відділ збуту, що реалізує продукцію покупцям.

Питання: Як би Ви визначили відповідну трансферну ціну при внутрішній передачі між відділами з відлову риби та з переробки, і між відділами по переробці і збуту?

Завдання 2. Магазин в своїй структурі має чотири підрозділи по продажу: автомобільної продукції, господарських товарів, фарби та пиломатеріалів.

Питання: Яким чином віднести загальновиробничі витрати, наприклад амортизацію, на кожне з цих підрозділів?

Завдання 3. Одним з найбільш поширених та стійких переконань є принцип контрольованості, згідно з яким організаційні одиниці і менеджери повинні нести відповідальність тільки за те, що вони контролюють.

Питання:

1. Оберіть посаду на виробничому підприємстві (університеті). Наведіть приклад витрат, які Вам необхідно контролювати, а які ні.

2. Прокоментуйте, відмову від контролю підконтрольних Вам витрат впливатиме на результати діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік / Ф.Ф. Бутинець, Н.В. Герасимчук, Л.В. Чижевська. — Житомир : ЖІТІ, 2000. — 448 с.
2. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник. / С.Ф. Голов — К. : Лібра, 2003. — 704 с.
3. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри [пер.с англ. Под ред.С.А. Табалиной] — М. : Аудит : ЮНИТИ, 1994.— 560 с.
4. Карпова Т.П. Управленческий учет / Т.П. Карпова — М. : Аудит : ЮНИТИ, 1998. — 350 с.
5. Кондратова И.Г. Основы управленческого учета / И.Г. Кондратова — М. : Финансы и статистика, 1999. — 144 с.
6. Лень В.С. Управлінський облік : навчальний посібник. / В.С. Лень — К. : Знання-Прес, 2003. - 287 с.
7. Лишиленко О.В. Бухгалтерський управлінський облік / О.В. Лишиленко — К. : ЦНЛ, 2004. — 254 с.
8. Миддлтон Д. Бухгалтерский учет и принятие управленческих решений: [пер. с англ.] / Д. Миддлтон — М. : Финансы, 1996. — 408 с.
9. Нападовська Л.В. Управлінський облік [Текст] : підручник / Л.В. Нападовська. — К. : КНТЕУ, 2010. — 648 с.
10. Приймак, В.М. Прийняття управлінських рішень : навч. посібник. / В.М. Приймак. — К : Атіка, 2008. — 240 с.
11. Пушкар М.С. Управлінський облік / М.С. Пушкар — Тернопіль, 1997. — 160 с.
12. Сопко В.В. Бухгалтерський фінансовий та внутрішньогосподарський облік в галузях системи переробної промисловості АПК (на основі національних стандартів) / В.В. Сопко, О.В. Бойко. — К. : Фенікс, 2001. — 468 с.

13. Управленческий учет [Текст] : підруч. / Э.А. Аткинсон, Р.Д. Банкер, Р.С. Каплан, С. Марк Янг. — 3-е издание. — М. : Вільямс, 2005. — 879с.

14. Хорнгрен Ч.Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер. — М. : Финансы и статистика, 2003. — 416 с.

15. Шеремет А.Д. Управленческий учет: Учебное пособие / А.Д. Шеремета. — М. : ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. — 512 с.

Навчальне видання

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ
ПІДПРИЄМСТВОМ**

Методичні рекомендації

для проведення практичних занять

Укладачі: **Сіренко** Наталя Миколаївна
Баришевська Інна Володимирівна

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 3,88.
Тираж 100 прим. Зам. №_

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Паризької Комуни, 9
Свідоцтво суб'єкт видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013 р.